

CD8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ

Redacția:

06

Data:

20.09.2017

Pag. 1/8

FACULTATEA MEDICINĂ

PROGRAMUL DE STUDII 0912.1 MEDICINĂ

CATEDRA DE FILOSOFIE ȘI BIOETICĂ

APROBATĂ

la ședința Comisiei de asigurare a calității și
evaluării curriculare Facultatea Medicină
Proces verbal Nr. 6 din 22.02.2018
Președinte, dr. hab. șt. med., conf. univ.
Suman Serghei [Signature]

APROBATĂ

la ședința Consiliului Facultății Medicină I
Proces verbal Nr. 6 din 20.03.2018
Decanul Facultății, dr. șt. med., conf. univ.
Plăcintă Gheorghe [Signature]

APROBATĂ

la ședința Catedrei de filosofie și bioetică
Proces verbal Nr. 01 din 01.09.2017
Șef catedră, dr. hab. în filos., conf. univ.
Ojovan Vitalie [Signature]

CURRICULUM

DISCIPLINA BIOETICA

Studii integrate

Tipul cursului: **Disciplină obligatorie**

Chișinău, 2017

CD8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ

Redacția:

06

Data:

20.09.2017

Pag. 2/8

I. PRELIMINARII

- Prezentarea generală a disciplinei: locul și rolul disciplinei în formarea competențelor specifice ale programului de formare profesională / specialității

Bioetica este un domeniu interdisciplinar care apare drept rezultat al dezvoltării științelor și tehnologiilor inclusiv celor medicale având drept obiectiv reglarea relațiilor interumane sau extraumane în noile condiții sociale determinate de aceste progrese. Studiarea bioeticii în cadrul medical, cunoașterea problemelor etice, formarea deprinderilor de soluționare a lor va crea condiții prielnice pentru fortificarea încrederii mutuale dintre medic și pacient, va consolida alianța terapeutică indispensabilă procesului diagnostic, curativ și preventiv. În cadrul acestui curs studenții vor obține cunoștințe sistematice, metodice și instrumentale cu privire la probleme etice ale interacțiunii clinice dintre medic și pacient; dileme morale generate de metodele medicale avansate ale reproducerii umane cât și a celor legate de practici reproductive tradiționale/uzuale; aspecte etice relevante pe final de viață; principii etice aplicate cercetării biomedicale. Studiarea bioeticii în cadrul medical permite dezvoltarea cunoștințelor etice și crearea unor abilități necesare pentru deliberarea și înfruntarea problemelor de ordin moral întâlnite în clinică și în afara ei. Cursul propus pentru studenți cuprinde cinci teme importante pentru introducerea audiențelor în domeniu. În cadrul cursului aspectele teoretice vor fi îmbinate cu cele practice în proporția recomandată de ghidurile didactice contemporane.

- Misiunea curriculumului (scopul) în formarea profesională

Cursul de bioetică are misiunea de a contribui la configurarea profilului umanist al medicului contemporan, prin oferirea de cunoștințe și formarea de competențe pe margine unui șir întreg de probleme cu valoare clinică sau/și socială., așa cum urmează:

1. Cunoașterea aspectelor clinice ale bioeticii reprezintă condiții indispensabile ale realizării alianței și încrederii terapeutice, care rezultă în sporirea ratei de complianță la tratament, duce la rezultate terapeutice expectate și finalmente la satisfacție mutuală. Lipsa abilităților de reflecție pe marginea acestor subiecte constituie una dintre cauzele satisfacției scăzute față de serviciile medicale.

2. Studiarea și discuțiile asupra cadrului legal în reproducere, asupra statutului moral al fătului/embrionului/copilului, asupra responsabilității parentale dar și a responsabilității medicului ca profesionist și cetățean va condiționa un spor de cunoaștere indispensabil pentru luarea unor decizii clinice rezonabile și argumentate din punct de vedere moral, în același timp necesare pentru creare de atitudini și viziuni cetățenești cu privire la politicile nataliste.

3. Euthanasia și îngrijirea paliativă sunt două practici medicale alternative, aplicate pe final de viață, care ridică un șir de probleme etice, cunoașterea cărora poate favoriza dezvoltarea unor competențe și abilități necesare pentru găsirea soluțiilor oportune /justificabile din perspectivă morală.

4. Cercetarea biomedicală are un impact major asupra calității vieții omului contemporan. În medicină cercetarea științifică se realizează de regulă prin implicarea ființelor umane, fapt care impune aplicarea unor standarde de ordin moral în desfășurarea acestui tip de activitate. În același timp obținerea unui beneficiu social neîntârziat presupune desfășurarea cercetării științifice în condiții de integritate morală. Cunoașterea acestor subiecte va contribui la aprecierea valorii sociale a științei biomedicale prin prisma normativității morale.

- Limbile de predare a disciplinei: română, rusă, engleză.
- Beneficiari: studenții anului IV, facultatea Medicină 1și 2

CD8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ

Redacția:**06****Data:****20.09.2017****Pag. 3/8**

II. ADMINISTRAREA DISCIPLINEI

Codul disciplinei	U.04.O.033		
Denumirea disciplinei	Bioetica		
Responsabili de disciplină	dr. hab. în filos., conf. univ. Vitalie Ojovan dr. în filos., conf. univ. Adriana Paladi asist. univ. Victoria Federiuc		
Anul	II	Semestrul	4
Numărul de ore total, inclusiv:			30
Curs	10	Lucrări practice/ de laborator	-
Seminare	10	Lucrul individual	10
Forma de evaluare	CD	Numărul de credite	1

III. OBIECTIVELE DE FORMARE ÎN CADRUL DISCIPLINEI

La finele studierii disciplinei studentul va fi capabil:

- **la nivel de cunoaștere și înțelegere:**
 - cunoașterea noțiunilor, conceptelor și problemelor de baza ale bioeticii.
 - înțelegerea importanței abordării multidisciplinare în bioetică.
 - familiarizarea cu cele mai actuale dileme de ordin etic întâlnite în activitatea medicală sau/și legate de avansarea cunoștințelor biomedicale.
 - înțelegerea modelelor de soluționate a conflictelor/dilemelor morale.
- **la nivel de aplicare:**
 - formarea de competente pentru aplicarea cunoștințelor acumulate în cadrul acestui modul în activitatea profesional/clinică.
 - dezvoltarea abilităților de deliberare pe margine problemelor morale.
 - formarea deprinderilor de luare a deciziilor morale în context clinic.
- **la nivel de integrare:**
 - cunoștințele și abilitățile acumulate în cadrul acestui curs vor permite studenților să aibă o viziune holistă asupra actului medical - ca activitate complexă în care aspectele clinice interferează cu un șir de influențe/aspecte extramedicale.

IV. CONDIȚIONĂRI ȘI EXIGENȚE PREALABILE

Pentru a fi implicat în mod plenar în procesul de studiu studentul necesită:

- cunoașterea limbii de predare;
- cunoașterea valorilor general umane și celor etice în particular;
- abilitate de comunicare și lucru în echipă;
- calități – toleranță, empatie, autonomie.

V. TEMATICA ȘI REPARTIZAREA ORIENTATIVĂ A ORELOR

Cursuri (prelegeri), lucrări practice/ lucrări de laborator/seminare și lucru individual

Nr. d/o	TEMA	Numărul de ore		
		Prelegeri	Seminare	Lucrul individual
1.	Introducere în bioetică.	2	2	2
2.	Aspecte clinice ale bioeticii.	2	2	2

CD8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ**Redacția:****06****Data:****20.09.2017****Pag. 4/8**

Nr. d/o	TEMA	Numărul de ore		
		Prelegeri	Seminare	Lucrul individual
3.	Probleme etice în reproducerea umană.	2	2	2
4.	Probleme etice pe final de viață.	2	2	2
5.	Aspecte etice ale cercetării.	2	2	2
		10	10	10
Total		30		

VI. OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ȘI UNITĂȚI DE CONȚINUT

Obiective	Unități de conținut
Tema 1. Introducere în bioetică.	
• să definească conceptele de etică, morală și bioetică; • să cunoască momentele importante ale evoluției bioeticii ca domeniu de studiu și activitate; • să demonstreze conflictul moral; • să dezvolte competențe de identificare și soluționare a conflictului moral; • să aplice teoriile normative în luarea deciziilor morale pe marginea studiilor de caz; • să autoevalueze competențele de aplicare a conceptelor normative; • să integreze rolul și valoarea teoriilor normative în luarea deciziilor morale.	1. Definirea conceptelor de etică, morală și bioetică. 2. Momente semnificative în evoluția bioeticii. Accepția îngustă și largă a bioeticii ca domeniu. 3. Teorii normative: etica virtuții (versiunea Aristotelică tradițională), deontologia (versiunea lui Im.Kant) consecințialismul (versiunea lui J.S. Mill), și principismul (versiunea Beauchamp/Childress). 4. Deciziile morale. Conflictul moral și soluționarea lui.
Tema 2. Aspecte clinice ale bioeticii.	
• să definească tipurile de relații medic-pacient; • să înțeleagă esența paternalismului; • să cunoască consecințele abordării paternaliste a pacientului; • să definească abordarea antipaternalistă; • să demonstreze valoarea practică a acordului informat și a implicării pacientului în luarea deciziilor medicale; • să cunoască ce este confidențialitate și obligațiile morale derivate din aceasta; • să știe ce înseamnă eroare medicală și care sunt recomandările morale în eventualitatea producerii ei; • să poată elabora un model de acord informat valid pentru o condiție medicală concretă/ diagnostic concret; • să integreze abilitățile teoretice asimilate în practica terapeutică.	1. Tipuri de relații medic-pacient: paternalism-antipaternalism 2. Acordul informat ca expresie a abordării anti-paternaliste. Criterii de validitate a acordului informat. Pacienți vulnerabil. 3. Confidențialitatea - expresie a dreptului pacientului la viață privată, limitele acestui drept și consecințele limitării lui. 4. Erorile medicale și obligația morală a veracității.
Tema 3. Probleme etice în reproducerea umană.	
• să definească conținutul polemicilor etice pe marginea avortului indus medical;	1. Avortul: polemicile cu privire la dreptul la viață a embrionului și

CD8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ

Redacția:**06****Data:****20.09.2017****Pag. 5/8**

Obiective	Unități de conținut
• să cunoască ce este maternitatea surogat și care sunt problemele etice ridicate de practicarea acesteia; • să demonstreze capacitatea de a delibera pe marginea solicitării de avort indus medical după indicații sociale și să fie capabili să formuleze argumente rezonabile în favoarea deciziilor pe marginea solicitării de avort indus medical după indicații sociale; • să poată opta în mod argumentat în favoarea/defavoarea maternității surogat după analiza minuțioasă a efectelor potențiale ale acestei proceduri asupra mamei de gestație, asupra cuplului beneficiar și asupra copilului.	dreptul la alegere a mamei. 2. Regulamentele naționale cu privire la avortul indus medical. 3. Fertilizarea invitro: argumente pro și contra. 4. Maternitatea surogat drept sursă potențială de: conflict dintre părțile contractante; violare a drepturilor și demnității copilului; de exploatare a femeii.
Tema 4. Probleme etice pe final de viață.	
• să definească conceptul de eutanasiere și suicid asistat medical; • să cunoască argumentele împotriva și în favoarea practicării/legalizării eutanasiei active voluntare; • să înțeleagă obiectivele îngrijirilor paliative; • să demonstreze deosebirea dintre unele practici aplicate în context paliativ și eutanasiere; • să aplice capacitatea de structurare și consolidare a gândurilor cu privire la opțiuni, găsind în același timp resurse/căi de acceptare a perspectivei/poziției opuse; • să înțeleagă importanța cunoașterii problemelor etice ale eutanasiei și îngrijirilor paliative ca două alternative medicale pe final de viață.	1. Conceptul de eutanasiere. Tipurile eutanasiei. 2. Modele de legalitate ale eutanasiei active voluntare. 3. Conceptul de îngrijire paliativă. 4. Problema deciziilor morale pe final de viață.
Tema 5. Aspecte etice ale cercetării.	
• să definească specificul aspectului etic în cercetare; • să cunoască diferența dintre cercetare biomedicală și activitate clinică medicală; • să releve categoria de integritate științifică; • să înțeleagă cerințele etice de bază în cercetarea cu implicarea ființelor umane (pacienților sau voluntarilor sănătoși); • să demonstreze ce este plagiatul și de ce acesta este un act imoral; • să aplice cunoștințele obținute la evaluarea unui protocol de studiu cu implicarea ființelor umane; • să înțeleagă importanța abordării etice a cercetării științifice.	1. Conceptul de cercetare științifică/cercetare biomedicală în raport cu cel de activitate clinică. 2. Integritatea științifică. 3. Plagiatul: cauze, consecințe și forme. 4. Cerințe morale ale cercetării pe ființe umane. Declarația de la Helsinki. 5. Componenta unui protocol de studiu.
VII. COMPETENȚE PROFESIONALE (SPECIFICE (CS) ȘI TRANSVERSALE (CT)) ȘI FINALITĂȚI DE STUDIU	
✓ Competențe profesionale (specifice) (CS)	
• CP5. Planificarea, coordonarea și efectuarea activităților de promovare a sănătății și a măsurilor profilactice pentru îmbunătățirea sănătății la nivel individual și comunitar.	
✓ Competențe transversale (CT)	

CD8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ

Redacția:**06****Data:****20.09.2017****Pag. 6/8**

- CT1. Executarea responsabilă a sarcinilor profesionale cu aplicarea valorilor și normelor eticii profesionale, precum și prevederilor legislației în vigoare. Promovarea raționamentului logic, a aplicabilității practice, a evaluării și autoevaluării în luarea deciziilor.
- CT2. Realizarea activităților și exercitarea rolurilor specifice muncii în echipă în diverse instituții medicale. Promovarea spiritului de inițiativă, dialogului, cooperării, atitudinii pozitive și respectului față de ceilalți, a empatiei, altruismului și îmbunătățirea continuă a propriei activități.
- CT3. Autoevaluarea obiectivă a nevoii de formare profesională continuă în scopul prestării serviciilor de calitate și al adaptării la dinamica cerințelor politicilor în sănătate și pentru dezvoltarea personală și profesională. Utilizarea eficientă a abilităților lingvistice, a cunoștințelor în tehnologiile informaționale, a competențelor în cercetare și comunicare.

✓ Finalități de studiu

- Să înțeleagă valoarea și locul cunoștințelor de bioetică în contextul educației și activității medicale.
- Să știe să analizeze holist diferite tipuri de situații clinice (cazuri) ținând cont de obligațiile morale derivate din principiile etice.
- Să fie capabil să analizeze corelația dintre obligațiile morale (profesionale) competitive și să poată să determine obligația morală prioritară în dependență de caz și context.
- Să înțeleagă importanța argumentării în luarea deciziilor morale și a asumării responsabilității pentru consecințele deciziei luate.
- Să cunoască rolul realizării obligațiilor morale în asigurarea calității actului medical.
- Să-și autoevalueze cunoștințele și competențele de luare a deciziilor morale în situațiile de problemă examinate.

VIII. LUCRUL INDIVIDUAL AL STUDENTULUI

Nr.	Produsul preconizat	Strategii de realizare	Criterii de evaluare	Termen de realizare
1.	Studiarea literaturii obligatorii și celei opționale la temă.	Lecturarea, identificarea momentelor/subiectelor cheie a materialului, luarea de notițe, formularea de concluzii și opinii personale.	1. Aprecierea nivelului de implicare a studentului în sesiunile practice. 2. Aprecierea calității implicării (calitatea mesajelor, judecăților și concluziilor exprimate).	Pe parcursul semestrului.
2.	Elaborarea unui formular de Consimțământ informat valid.	Familiarizarea cu criteriile de validitate a unui consimțământ informat. Identificarea unei condiții medicale particulare cu referire la care va fi elaborat consimțământul.	Aprecierea validității formularului de consimțământ elaborat.	Sarcină practică la tema 2.
3.	Analiza studiului de caz cu incidență bioetică.	Alegerea și descrierea studiului de caz Analiza cauzelor problemelor apărute în studiul de caz. Prognosticul cazului cercetat. Deducerea rezultatului scontat al cazului.	1. Analiza, sinteza, generalizarea datelor obținute prin investigare proprie. 2. Formarea unui algoritm de cunoaștere în baza concluziilor obținute.	Pe parcursul semestrului.

CD8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ

Redacția:

06

Data:

20.09.2017

Pag. 7/8

IX. SUGESTII METODOLOGICE DE PREDARE-ÎNVĂȚARE-EVALUARE

- Metode de predare și învățare utilizate**

Prelegerea constă într-o expunere interactivă a conținutului de bază a cursului.

Seminarul și activitatea extraauditivă a studentului presupune aplicarea a unui șir de metode după cum urmează: conversația euristică, problematizarea, brainstorming, lucrul în grup, studiul individual, dezbaterile, rezolvarea situațiilor de problemă, joc de rol, studiul de caz.

- Strategii/tehnologii didactice aplicate (specifice disciplinei)**

Studiul textelor de documente; jocurile de rol; studiul de caz; instruirea asistată de calculator.

- Metode de evaluare (inclusiv cu indicarea modalității de calcul a notei finale)**

Curentă: control frontal sau/și individual prin:

- ✓ evaluarea nivelului de implicare a studenților și calității acestora în realizarea sarcinilor curente;
- ✓ evaluarea răspunsurilor (argumentelor și deciziilor studenților) la întrebările situațiilor de problemă sau studiilor de caz;
- ✓ evaluarea lucrării de control.

Finală: Colocviu diferențiat.

Proba finală - test oral ce constă din 3 întrebări: o întrebare pentru evaluarea cunoștințelor și două întrebări pentru evaluarea competențelor.

Răspunsurile se apreciază cu note de la 0 până la 10 în conformitate cu regulamentele naționale de evaluare a cunoștințelor și competențelor. Media anuală se formează din suma tuturor notelor împărțită la numărul de note acumulate.

Nota finală va fi calculată din nota medie anuală (coeficientul 0,5) și nota la proba finală (coeficientul 0,5).

Modalitatea de rotunjire a notelor la etapele de evaluare

Grila notelor intermediare (media anuală, notele de la etapele examenului)	Sistemul de notare național	Echivalent ECTS
1,00-3,00	2	F
3,01-4,99	4	FX
5,00	5	E
5,01-5,50	5,5	
5,51-6,00	6	
6,01-6,50	6,5	D
6,51-7,00	7	
7,01-7,50	7,5	C
7,51-8,00	8	
8,01-8,50	8,5	B
8,51-9,00	9	
9,01-9,50	9,5	A
9,51-10,0	10	

CD8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ

Redacția:

06

Data:

20.09.2017

Pag. 8/8

Nota medie anuală și notele tuturor etapelor de examinare finală (asistate la calculator, testare, răspuns oral) - toate vor fi exprimate în numere conform scalei de notare (conform tabelului), iar nota finală obținută va fi exprimată în număr cu două zecimale, care va fi trecută în carnetul de note.

Neprezentarea la examen fără motive întemeiate se înregistrează ca "absent" și se echivalează cu calificativul 0 (zero). Studentul are dreptul la 2 susțineri repetate ale examenului nepromovat.

X. BIBLIOGRAFIA RECOMANDATĂ:

A. Obligatorie:

1. Dicționar de Filosofie și Bioetică. Chișinău: Medicina, 2004.
2. Ojovanu V. (coord.). Comunicare și comportament în medicină (cu elemente de bioetică): Suport de curs. Chișinău: CEP Medicina, 2016.
3. Ojovanu V. (coord.). Filosofia medicinei (cu elemente de bioetică medicală): Suport de curs. Chișinău: CEP Medicina, 2017.
4. Țirdea Teodor N. Bioetică: curs de bază. Manual. Chișinău: Medicina, 2017.
5. Țirdea Teodor. Bioetică: origini, dileme, tendințe. Suport de curs. Chișinău: Medicina, 2005.
6. Steinbock Bonnie. The Oxford handbook of bioethics. Oxford: Oxford University Press, 2013.
7. Harris John (ed.). Bioethics. New York: Cambridge University Press, 2004.
8. Ives Jonathan, Dunn Michael, Cribb Alan (ed.). Empirical bioethics: theoretical and practical perspectives. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.
9. Talbot Marianne. Bioethics: an introduction. Cambridge: Cambridge University Press, 2016.

B. Suplimentară:

1. Aristotel. Morala către Eudem. În: Bagdasar N., Virgil Bogdan, Narly C. Antologie filosofică. București: Editura Uniunii Scriitorilor, 1996.
2. Astărăstoae V., Sana Loue, Ioan B-G. Etica cercetării pe subiecți umani. Iași: Ed. U.M.F. „Gr. Popa”, 2009.
3. Beauchamp T., Childress J. Principles of Biomedical Ethics. Oxford: Oxford University Press, 2001.
4. Eșanu Anatol, Berlinschi Petru. Aspectul bioetic al experimentelor biomedicale. În: Teodor N. Țirdea. Elemente de bioetică. Ch.: Univers Pedagogic, 2005, p.100-118.
5. Gramma Rodica, Paladi Adriana, Aspecte etice în organizarea asistenței pacientului moribund - asistența paliativă. În: Etica sănătății publice. Chișinău: Tipogr., "T-Par". S. n, 2016, p.329-345.
6. Mill John Stuart. Utilitarismul. București: Editura Alternative, 1994.
7. Paladi A. Etica cercetării biomedicale. Îndrumar didactico- metodic. Chișinău: Centrul Editorial - Poligrafic Medicina, 2014.
8. Paladi Adriana, Euthanasia de la teorie în practica social actuală. În: Etica sănătății publice. Chișinău: Tipogr., "T-Par". S. n, 2016, p.302-319.